

In this article the main features of the pedagogical and of the educational systems of prominent native humanistic-oriented teacher V. A. Sukhomlinsky are examined in the context of their aesthetotherapeutical influence on a pupil. The basic pedagogical principles, forms and methods of cognitive activity organization of pupil on the basis of personality - oriented protecting education are illustrated. An author accents attention on efficiency of the aesthetotherapeutical technologies use, which are offered by V.A. Sukhomlinsky, and adapted to the modern educational conditions.

Key words: aesthetotherapy, natural child's optimism, cognitive activity, protecting education, comfortable pedagogical and educational environment

Одержано 11. 03. 2009 р.
Рекомендовано до друку 12. 05. 2009 р.

Л. В. ВОЛИК

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, м. Харків

СПЕЦИФІКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ ДО АНІМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НІМЕЧИНІ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

Ключові слова: педагог, анімаційна діяльність, професійна підготовка, анімація.

Оскільки термін «анімаційна діяльність» породжено педагогічною дійсністю, анімацію можна розглядати з різних позицій, як: сферу наукового знання; сферу соціальної практики; навчальну дисципліну. Як спеціальна професійна діяльність педагога, анімація – це окремий вид педагогічної діяльності (анімаційної діяльності), сукупність різних видів форм педагогічної взаємодії у сфері вільного часу дітей, підлітків та молоді, за допомогою яких задовольняються і розвиваються релаксаційно-відновлювальні, культурно-освітні та культурно-творчі потреби й інтереси, стимулюється соціальна активність особистості, її здатність до перетворення оточуючої дійсності та самої себе.

Виходячи із суспільно-освітніх проблем, що склалися в Україні протягом останніх десяти років у сфері вищої освіти, очевидно є потреба у розробці, впровадженні та інтеграції у вітчизняний освітній процес західноєвропейських тенденцій та закономірностей у сфері підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери у різних соціокультурних регіонах. Водночас для наукового обґрунтування, прогнозування та відпрацювання моделей та напрямків інтеграції України у міжнародний культурно-освітній простір першочергове значення мають порівняльні педагогічні дослідження, які акцентують відмінності між системами і моделями різних країн, що суттєво поглиблюються в межах окремої країни.

Метою даної статті є розгляд та характеристика специфіки підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери до анімаційної діяльності у Німеччині та Швейцарії. В контексті виконання завдань нашого дослідження ми вважали за до-

цільне відстежити взаємозалежності між формами підготовки, термінами навчання, власне метою та змістом професійної підготовки майбутніх фахівців соціокультурної сфери, формами і методами організації навчального процесу.

Дослідники Н. Абашкіна, Т.Кошманова Н. Микитенко, Я. Морітз, Л. Пуховська, О.Сухомлинська у своїх працях досліджують системи професійної підготовки вчителів, соціальних працівників та шляхи їх оптимізації в умовах розвитку сучасних національних систем. Для нас сутнісним є окреслення анімаційної діяльності у змісті професійної підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.

Якщо звернутися до закордонного досвіду підготовки майбутніх фахівців соціокультурної сфери, то відзначимо, що у Німеччині, продовжуючи традиції історично шанованого соціально-педагогічного руху першої третини ХХ століття, соціальна педагогіка успадкувала неоднорідність та багатоплановість концепцій. Саме наприкінці 70-х років намітилась тенденція до визначення соціальної педагогіки як педагогічно організованої системи громадської допомоги, необхідної для успішної соціалізації підростаючого покоління. На сьогодні в Німеччині існує широко диференційована сфера соціально-педагогічної діяльності, що включає заклади для підтримки сімейного виховання, дитсадки, групи продовженого дня, виховання в дитбудинках та інтернатах, центрах позашкільної дитячої та підліткової діяльності.

Однією із провідних тенденцій освітніх систем Німеччини є успішне функціонування диференційованої, ієрархічно упорядкованої структури професійної підготовки кадрів соціальних педагогів чотирьох освітньо-професійних рівнів:

- допрофесійному;
- професійних училищ;
- середньої спеціальної освіти;
- вищої освіти.

Напрямок допрофесійної підготовки фахівців соціальної сфери у Німеччині реалізується, переважно, у залученні до діяльності добровільних організацій: Червоного Хреста, католицької церкви Карітас та ін. Інші три рівні підготовки узагальнено можна визначити наступним чином:

- навчання в однорічній професійній школі для підготовки вихователів сімейного типу (термін навчання 1 рік);
- навчання у професійному училищі та спеціалізованих професійних училищах для підготовки помічника вихователя (термін навчання 2 роки);
- професійна підготовка вихователя визнаного на державному рівні, у середньому спеціальному навчальному закладі соціальної педагогіки (термін навчання 4 роки);
- підготовка соціальних педагогів у спеціальній вищій школі (термін навчання 3 роки);
- підготовка соціальних педагогів на спеціальних факультетах університетів за спеціальністю «соціальна педагогіка» (термін навчання 5-6 років), які займаються викладацькою діяльністю у професійних школах соціально-педагогічної сфери [1].

У відповідності до реформ, які відбулися в Німеччині у 90-х рр. ХХ ст. для середніх навчальних закладів з підготовки соціальних педагогів, а також для професійних училищ з соціальної роботи і охорони здоров'я (до речі відповідного еквіваленту цієї ланки з підготовки фахівців в Україні не має) були розроблені нові навчальні програми за двома напрямками:

–поєднання у змісті підготовки соціального педагога дисциплін культурологічної направленості;

–комбінування спеціальності «соціальна педагогіка» із такими напрямками: спеціальне виховання, геронтологія, валеологія, реабілітаційна педагогіка.

Отже, головна мета професійної підготовки в середніх спеціальних закладах соціальної педагогіки розглядається як широкомасштабна професійна підготовка, яка готує майбутніх вихователів дитсадка одночасно до роботи у групі продовженого дня, в дитячому будинку, у сфері олігофренопедагогіки.

Низка освітніх реформ дозволила з 1971 року розпочати професійну підготовку німецьких соціальних педагогів у спеціальних вищих школах з тривалістю навчання 4 роки. При цьому варто зазначити, що два або чотири семестри відводиться на оволодіння основами наук, а чотири чи шість семестрів – для опанування предметів зі спеціальності. Фахова практична підготовка здійснюється як супровід теоретичного навчання та впродовж однорічної практичної діяльності. Ефективність нової професійної підготовки майбутніх фахівців дозволяє визначити наступні положення:

–професійна підготовка формує фундаментальні знання, які є необхідними для реалізації анімаційної діяльності у дитячих садках, групах продовженого дня (які організуються, переважно, при дитячих садочках), гуртожитках і закладах по догляду за дітьми та підлітками;

організуються заходи з метою підвищення кваліфікації фахівців, що дозволяє розглядати, зокрема, характерну «флексибельність простору» професії вихователя, адже протягом професійного життя вихователь кілька разів може змінювати її простір – дитячий садок, гуртожиток, заклад для проведення вільного часу.

Останні тенденції, які спостерігаються у площині підготовки майбутніх соціальних педагогів в Німеччині, які отримують вищу освіту, зумовлена наступними європейськими тенденціями:

- академізація;
- збільшення частки наукових досліджень;
- секуляризація;
- диверсифікація напрямів форм, методів та змісту підготовки;
- зростання інтенсивності та інтернаціоналізації діяльності між вищими навчальними закладами на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях.

Розглянемо специфіку підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери у Німеччині:

- інтеграція підготовки соціальних працівників та соціальних педагогів на факультетах у вищих школах соціального захисту;
- створення інтегративних предметів, курсів і форм навчання;
- практична спрямованість навчання;
- наявність у структурі навчального процесу однофазового та двофазового типів навчання з перевагою останнього;
- розподіл теоретичної фази на базове та основне навчання;
- домінування серед навчальних форм проектів та семінарів.

Вище ми зазначали, що професійна підготовка соціальних педагогів здійснюється у Німеччині переважно у вищих спеціальних школах (тривалість навчання 6-8 семестрів), а також при університетах (термін навчання становить 8-12 семестрів), то ж варто визначити відмінності між навчальними закладами. Сутнісною є різниця в розмежуванні підготовки фахівців для практичної та наукової сфер: практичних працівників готують у вищих спеціалізованих школах, а університети готують дипломованих фахівців з правом викладання у вищих навчальних закладах і проведення досліджень.

Разом з тим спостерігається суттєва відмінність у запропонованому спектрі спеціалізації: супервізерство, робота у сфері освіти дорослих і літніх людей, соціальна робота з жінками, соціальна робота в релігійній общині, соціальна терапія. Співвідношення між загальнопрофесійними предметами, предметами спеціалізації і практики можна подати у наступній пропорції: 1:1:1. У вищих навчальних закладах Німеччини переважають наступні форми навчання: семінари, проекти, екскурсії, колоквиуми, ринг-семінари, тренінги, тьюторії, інтегровані форми – семінар-практичні заняття.

Для написання дипломної роботи за темою спеціалізації і на підготовку її до захисту відводиться один семестр, а кількість іспитів за весь термін навчання становить від двох до десяти. Важливим фундаментом у змісті підготовки майбутніх фахівців є впровадження попередньої практики перед вступом на навчання з метою первинної професійної орієнтації і професійного відбору абітурієнтів, а також «рік професійного визнання» – вид практики – протягом року студенти працюють під керівництвом досвідченого практика за неповну оплату.

Випускники вищої спеціальної школи в Німеччині отримують державний сертифікат з правом працювати у державних закладах, у свою чергу, випускники університетів не отримують права працювати в державних практичних закладах, але мають право викладати у вищих навчальних закладах та отримувати науковий ступінь.

Певну значимість для нашого дослідження становила монографія Л. Пуховської «Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільності і розбіжності», де автор зазначає: «Практично всі системи освіти країн Західної Європи створювались виходячи з національно-регіональних завдань. Ці завдання полягають у задоволенні національних потреб у відповідних спеціалістах (потреб ринку праці) та в передачі національних культурних традицій і ціннісних орієнтацій»[4, с.129].

Якщо брати до уваги освітню систему Швейцарії, то, у порівнянні з Німеччиною, спостерігаються сутнісні відмінності між кантональними та комунальними «системами освіти». Звертає на себе увагу, насамперед, діяльність понад 120-ти коледжів, які пропонують широкий вибір спеціальностей. Їх випускники отримують вже за рік сертифікат, який дозволяє працювати за обраною професією, а вже за два роки здобувають диплом про середню фахову освіту. Повний курс становить три або чотири роки, по закінченні майбутнім фахівцям присвоюють вузівський ступінь бакалавра.

У площині вищої освіти Швейцарії відзначимо наступні закономірності, пов'язані, насамперед, з полікультурним освітнім середовищем:

- університети Базеля, Берна, Люцерна, Санкт-Галлена та обидва вищі навчальні заклади Цюріха, розташовані в «німецькомовній» частині країни;
- університети Лозанни, Невшателя та Женев, розташовані в «франкомовній» частині країни;
- в університеті Фрайбурга офіційно визнані обидві мови: німецька та французька;
- університет Лугано розташований в «італомовній» частині країни.

Умовно вищі навчальні заклади цієї країни можна розділити на кілька груп: «великі» – університети із чисельністю студентів близько 10000 осіб (Женева, Цюріх, Берн, Базель, Лозанна), «маленькі» (Невшатель, Санкт-Галлен, Лугано та університетський коледж у Люцерні) і вищі технічні школи; приватні вищі навчальні заклади типу European University. У середньому навчання в університетах триває 4-6 років, залежно від обраної спеціальності. По закінченню випускникам присвоюється ступінь ліценціата (Lizentiat) або видається диплом (Diploma).

Однією із суттєвих особливостей вищої освіти Швейцарії є те, що ця країна має традиції федералізму, тому відповідно і традиції соціально-педагогічної роботи

характеризуються, переважно, неурядовими ініціативами місцевого чи кантонного рівня, адже на політику соціальної роботи впливає церква, асоціації, фонди з різними ідеологічними, філософськими традиціями та соціально-політичними інтересами.

Хоча, безперечно, не можна стверджувати, що федеральний уряд зовсім не впливає на розвиток соціальних служб, але міра їх впливу є, наприклад, порівняно з Францією, незначною. Адже представники уряду на місцевому та кантонному рівнях уповноважені самостійно ухвалювати рішення стосовно соціальної політики, а це означає, що фактично урядові та неурядові організації тісно співпрацюють, адже члени уряду нерідко входять до складу ради директорів асоціацій та фондів. Як наслідок, відзначимо, що система соціальної служби у Швейцарії децентралізована і є предметом опікування місцевої влади.

Зауважимо, що у Швейцарії існує:

- 10 шкіл соціальної роботи (освіта на рівні коледжу), які входять до Швейцарської Асоціації шкіл соціальної роботи;
- 14 шкіл соціальної педагогіки, які входять до Швейцарської Асоціації шкіл соціальної педагогіки;
- 4 школи соціокультурної анімації, які є членами Швейцарської Асоціації соціокультурної анімації.

Нині спостерігаються процеси, що актуалізують діяльність тих шкіл, які готують одночасно фахівців для трьох основних сфер – соціальної роботи, соціальної педагогіки та анімації [2, с.66]. У такому випадку школи можуть бути одночасно членами усіх трьох перерахованих вище Асоціацій.

Активно діє Швейцарська профспілка професійних шкіл та вищих професійних шкіл соціальної роботи (SASSA), яка виступає координуючим органом діяльності всіх навчальних закладів, що є членами спілки [3]. Вищі професійні школи у сфері соціальної педагогіки, які готують, в тому числі й аніматорів (HFS), функціонують в Люцерні, Цюріху, Базелі, Берні. Варто зазначити, що університетська освіта майбутніми фахівцями у сфері соціальної роботи здобувається лише в університеті м. Фрайбурга на факультеті соціальної роботи та соціальної політики.

Оскільки підготовка майбутніх фахівців для системи соціальної служби здійснюється у Швейцарії фактично поза університетськими структурами, то вона, багато в чому, схожа з освітніми системами країн членів ЄС і відрізняється від Канади та США [5-6]. Така підготовка майбутніх фахівців включає близько 1/3 студентства Швейцарії, і цілком закономірним є збільшення кількості майбутніх фахівців, які навчаються за цією системою, у зв'язку з Європейською інтеграцією.

Не виступаючи складовою університетської системи, такі школи не мають можливостей для контактування з кафедрами соціології, психології, педагогіки, як це практикується на Заході та у США. Відповідно їм доводиться функціонувати як відділенням загальних соціальних дисциплін. Викладацький склад інтегрує штатних працівників, які ведуть всі основні курси, при цьому, як правило, не мають університетських ступенів, але мають значний досвід практичної роботи. В свою чергу, викладачі-ад'юнкти викладають наступні дисципліни: філософія, психіатрія, медицина, теологія, етика, антропологія, економіка, соціальна політика і т.п. Кількість залучених позаштатних працівників може бути різною. Позитивною тенденцією у діяльності цих навчальних закладів є організація відповідними Асоціаціями курсів підготовки для отримання права викладання в коледжах.

Та не менш високими є атрибутивні вимоги до майбутніх студентів у соціальній сфері. Так, ще у 1983 році Асоціацією шкіл соціальної роботи були висунуті такі вимоги:

- закінчений курс 12-літнього навчання в школі;
- володіння однією іноземною мовою;
- знання комп'ютера;
- стаж роботи не менше одного року у цій або суміжній галузі;
- вік не молодше 20 років (для студентів заочного відділення не молодше 22 років).

Тенденція підвищення різних вимог до абітурієнтів пов'язана, в першу чергу, з ростом престижу даної професії. При цьому система відбору включає співбесіду з претендентами (акцент на особистісні якості респондентів), використання додаткових психологічних чи мовних тестів, які визначають навички роботи в групі і т.п. Відзначимо, що швейцарська система відбору доволі складна, і як правило, вступає на навчання лише 50% абітурієнтів. Освітня політика націлена на проведення відбору «до», а не «в процесі» і, тим паче, не після завершення професійної підготовки.

Відповідно до ухвалених вимог Асоціацій, підготовка фахівців у соціальній сфері будується, переважно, на базі трирічного навчання, проте дедалі все частіше спостерігається тенденція до збільшення терміну навчання (чотирирічного курсу підготовки). Надзвичайно важлива умова підготовки фахівців – її практична складова, адже студенти стаціонарної форми навчання повинні пройти практику не менш, ніж 3000 годин, а студенти заочного відділення – 2 700 год., серед яких не менш, ніж 180 днів студенти-практиканти повинні відпрацювати безпосередньо у відповідних закладах та центрах. Окрім того, майбутні фахівці повинні проходити практику в одному з обраних закладів не менш, ніж 6 місяців.

У вимогах Асоціацій зазначається, що структура змісту підготовки майбутніх фахівців у соціальній сфері включає:

- розуміння та аналіз соціальних проблем (відповідно соціальної педагогіки, соціокультурної анімації);
- організацію системи соціальної служби та місце аніматора, соціального педагога та соціального працівника в ній;
- оволодіння відповідними методами і технологіями анімаційної та соціально-педагогічної діяльності;
- усвідомлення важливості та значимості професійної підготовки та перепідготовки, підвищення кваліфікації у побудові професійної кар'єри.

У Швейцарії основна ціль професійної підготовки майбутніх фахівців у соціальній сфері полягає у наданні загальної професійної підготовки, а спеціалізацію майбутні фахівці можуть отримати після закінчення навчання, включаючись у будь-яку діяльність у соціально-педагогічній сфері. Ряд навичок майбутньої діяльності студенти отримують у конкретній соціальній сфері у ході проходження практик та підготовки рефератів. Оцінювання діяльності студентів може здійснюватись систематично, але, переважно, проводиться у кінці певних періодів навчання.

Що ж стосується питань акредитації, то відповідні Асоціації дають акредитацію кожній школі, яка звертається з проханням стати членом Асоціації. Одночасно Асоціації створюють спеціальні комітети, які перевіряють відповідність конкретного навчального закладу встановленим вимогам. Членами комітету стають викладачі різних навчальних установ, а також представники організацій, які співпрацюють з асоціаціями. Окрім того, відповідним комітетом перевіряються: документи прийому студентів; зміст навчання; матеріали з видання відповідних кваліфікаційних посвідчень і т.п.

Будь-які відхилення фіксуються і встановлюється термін їх ліквідації, якщо недоліки не коригуються, то школа вилучається із складу учасників Асоціації.

Спеціалізація та продовження навчання фахівців у соціальній сфері є нагальною потребою практиків та активним пошуком науковців. Останнім часом, значною мірою, активізується діяльність Академії освіти дорослих м. Цюрих (АЕВ), Вищої

школи соціальної роботи та післядипломної освіти в м. Дюбендорфі (HSSAZ), Інституту систематичного розвитку та післядипломної освіти м. Цюріх (IEF), цінним є досвід роботи Швейцарської спілки післядипломної освіти (SVEB).

Говорячи про перспективи професійної підготовки педагогів, варто звернути увагу на значимість програм післядипломної освіти фахівців соціально-педагогічної сфери, на інтеграцію та концентрацію програм професійної підготовки майбутніх фахівців, пролонгацію термінів професійної підготовки та флексибельність програм навчання. Поза сумнівом, у ході європейської інтеграції буде зростати мобільність майбутніх фахівців у соціальній сфері на всіх рівнях, і це стане першочерговим чинником у плануванні інтеграції ринку праці і підвищення рівня готовності студентів до виконання професійної діяльності, що, в свою чергу, потребуватиме узагальнення міжнародного досвіду з проблеми аналізу підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.

Нині особлива увага приділяється вищій освіті, акцентується увага на поліпшенні її якості, інтелектуального потенціалу. Приналежність України до Болонського процесу викликає низку дискусій стосовно ефективності діючої системи освіти, зокрема ефективності та якості навчання. У зв'язку з цим, першочергові завдання вітчизняної вищої освіти є: визначення мети та характеру професійної освіти, обґрунтування та вдосконалення системи професійного навчання майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери, розробка практичних заходів, націлених на міжнародну співпрацю та співробітництво, уніфікація програм навчання, номенклатури професій та кваліфікаційних розрядів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Абашикіна Н.В.* Підготовка соціальних педагогів у Німеччині: методичні рекомендації щодо удосконалення соціальних педагогів в Україні на основі використання німецького досвіду. Режим доступу [Електронний ресурс] <http://www.children.edu-ua.net/storage/846.doc>
2. *Кошманова Т.С.* Розвиток педагогічної освіти у США (1960-2000 рр.). – Львів: Світ, 1999. – 488с.
3. *Микитенко Н.О.* Професійна підготовка соціальних працівників в університетах Канади: Автореф. дис... кан. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, Львівський науково-практичний центр Інституту педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 2006. – 20 с.
4. *Пуховська Л.П.* Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності. – К.: Виш. шк., 1997. – 180 с.
5. Fachkonferenz Soziale Arbeit der FH Schweiz. [Електронний ресурс]. Режим доступу <http://www.sassa.ch/de/links.htm>
6. *Voisard M.* Soziokulturelle Animation beobachtet: Ein systemtheoretischer Beitrag zur Freizeitpädagogik. – Heidelberg: Carl-Auer Verlag. – 2005. – 92 s.

Л. В. Волик

Харковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды,

СПЕЦИФИКА ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ СФЕРЫ К АНИМАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ГЕРМАНИИ И ШВЕЙЦАРИИ

В статье исследуется проблема подготовки будущих педагогов анимационной деятельности в свете компаративного анализа опыта передовых европейских стран.

Ключевые слова: педагог, анимационная деятельность, профессиональная подготовка, анимация.

L.V.Volyk

THE SPECIFIC OF TRAINING OF FUTURE SPECIALIST IN SOCIAL
PEDAGOGICAL SPHERE TO ANIMATION ACTIVITY IN GERMAN AND
SWITZERLAND

The author analyzed the problem of collaboration of future pedagogues in the aspect comparative analyze research leading Euro Lander.

Key words: pedagogy, animation activity, professional education, animation.

*Одержано 05. 03. 2009 р.
Рекомендовано до друку 12. 05. 2009 р.*

Л. П. МОСКОВЕЦЬ

Кременчуцьке педагогічне училище імені А.С. Макаренка, м. Кременчук

**СУЧАСНИЙ СТАН ФЕНОМЕНУ
СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА**

Ключові слова: сирітство, соціальне сирітство, діти вулиці, безпритульні, бездоглядні діти, притулок, дитячий будинок сімейного типу, прийомна сім'я.

У нашій країні сьогодні існує надзвичайно складна проблема – стрімке збільшення кількості дітей-сиріт, у той час, коли Україна не переживала війн, глобальних аварій, катастроф, кровопролитних революцій. Численність дітей-сиріт просто вражає. Чому так багато на вулиці перебуває безпритульних дітей, чому вони залишають домівки, чому батьки відмовляються від своїх нащадків, не займаються їхнім вихованням? Складним для нас залишається питання ефективного соціального захисту дітей, позбавлених батьківського піклування.

На сучасному етапі правовим документом, що визначає правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 2342 від 13 січня 2005 р. [5, с. 279].

Сирітство визначається як соціальне явище, обумовлене наявністю в суспільстві дітей, батьки яких померли, а також дітей, що залишилися без опіки внаслідок позбавлення батьківських прав, визнання у встановленому порядку батьків непрацездатними, безвісти зниклими [2, с. 122].

Поряд із терміном «сирітство» існує інше поняття «соціальне сирітство». Це поняття використовується лише у вітчизняній літературі і трактується як «соціальне явище, обумовлене ухиленням або усуненням батьків від виконання ними своїх батьківських обов'язків по відношенню до своїх неповнолітніх дітей і, як наслідок, відсутність потрібної турботи про дитину й умов для повноцінного фізичного, емоційного й соціального розвитку» [2, с. 122]. Такі батьки не дбають про виховання своїх дітей, є байдужими до їх долі. Видатний педагог А.С.Макаренко вважав, що виховання дітей